

արհեստանոցը, որտեղի աշխատավորները վերջին չորս տարուան ընթացքում, պատերազմի յեղափոխական խժդուների և արկածախնդրության շրջանում, 1915—1921, փչացած շոգեշարժ քարշակներից մի քանի հատը, առանց վճարի, վերանորոգեցին և նուիրեցին նորակազմ Հ. Ս. խ. Հասարակապետության և դեռ շարունակում են այդ անձնուէր գործը մեծ եռանդով: Պէտք է տեսնել, թէ ինչպիսի փչացած, անպետքացած և ջարդուած քարշակներ են նորոգել և գործադրութեան դրել, որպէս զի մարդ կարողանայ որոշ դաղափար կազմել արհեստանոցի գործավորների կատարած այս զոհաբերութեան մասին: Սոյն ժամանակ երբ հնարաւորութիւն չկար նորանոր մեքենա-քարշակներ ձեռք բերելու և բարեկարգելու երկաթուղու գնացքներն, այս ծառայութիւնը, անձնուրաց զոհաբերութիւնը անգնահատելի էր:

Արդէն շինուում և կարգի են դրուում ջուլհականոցի մեքենաները, որը Հայաստանին նուիրել և մեզ ուղարկել է Հ. Ս. խ. Հասարակապետութիւնը 1923ին:

Երկաթուղու մեքենական արհեստանոցի, ջուլհականոցի և էլեքտրական կայարանի համար «Հանդէսին» կը գրեմ մի ուրիշ անգամ մանրամասնաբար:

Ջրանցքը ներքնուղուց դուրս գալուց յետոյ՝ 45 կիլոմետրի երկարութեամբ ընթանում է Շիրակի դաշտում կազմելով աղեղնաձև քաղաքիս շուրջը, որը ոռոգելու է 16 հեկտար դաշտի հողերը: Այս 45 կիլոմետր ջրանցքի 85% արդէն պատրաստ է, փորուած է, պէտք է հունը տեղ-տեղ ցեմենտով և քարով բարեկարգել: Մինչև Հոկտեմբերի սկիզբը ջրանցքի այս աշխատութիւնն էլ լիովին պատրաստ կը լինի:

Ջրանցքը Օրթա քիլիսա գիւղի մօտ անցնելու է նրա համար յատկապէս շինուելիք երկու կամուրջներից, ագուգաններից, որոնցից մինը 21 և միւսը 40 մետր երկարութիւն, երկուսն էլ տասնական մետր բարձրութիւն ունին՝ այն խրամատների յատակից որոնց վրայ կառուցուում են կամուրջները: Կամուրջները չորս մետր և կէս լայնութիւն ունին, որոնց վրայ տեղաւորելու է միայն ջրանցքը, անցորդ կամ սայլորդ կարող են ցածրից գնալ: Կամուրջները շինուում են, որպէս զի ջրանցքի ջրի բարձրութիւնը չիջնի, չընկնի, իսկ պատնէշ չէր կարելի այդտեղ շինել, քանի որ գաւնան հեղեղների ժամանակ

այդ խրամատներից ջրեր են հոսում, անցնում և Կամուրջները կառուցուում են կարծր քարով:

Բաց ջրանցքի առուի ամրացուելիք և ցեմենտով շինելի մասը ամրողջ ջրուղու երկարութեան 20⁰/₀₀ է միայն կազմում, մնացեալը պինդ և հաստատուն կաւից ու փխարից է անցնում:

Շիրակի ջրանցքի ամենագիշտար և հսկայական մասը ներքնուղին էր կազմում, որ արդէն մեծ յաջողութեամբ և ուղիղ գծերով միացան իւրար հետ, եօթը իւրար հանդէպ գործող տեղերից, բաց ջրանցքի մասը մեծ նեղութիւն չի կարող պատճառել այն ալիաջան աշխատողներին որոնք 21 ամուսն ընթացքում անարգել հերոսական քայլերով առաջ տարին իրենց ստանձնած գործը: Շուտով խմբագրութեանդ միջոցով հասարակութեան կը յայտարարեմ ջուլհականոցի և երկաթուղու մեքենական արհեստանոցների մասին:

Հանձնակիւն, 27 Օգոստոս, 1924: Ս. ԱՏՐՊԵՏ

ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Լ. ԹԱՆԹԻ «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒՆԵՆԵՐ» ԳԻՐԱՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ. ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ՏԵԼԵԳՐԱԿԱՆ, ԿԵՆՏՐԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏԻՑ

«Հին Աստուածներ», դրամայի մասին բաւական քննադատականներ լոյս են տեսել ժամանակին. սակայն այդ տաղանդաւոր գրուածքի պարզաբանութիւնը չի կարելի աւարտուած համարել:

Հայ գրականութեան մեջ յատուկ ուշադրութեան արժանացած այդ գրուածքը արժէ ուսումնասիրել, որովհետեւ հայ կեանքի որոշ կողմի պարզաբանութեան գեղեցիկ կերտուածքն է:

Երկար ժամանակ Սեւանում, յատկապէս ամառներն, անցկացնելով՝ առիթ եմ ունեցել գրեթէ քաջ առ քաջ վերլուծել պատմական, կենցաղական և տեղագրական տեսակետից այդ դրաման, մի կողմից պատմական յիշատակարանները ի նկատի ունենալով, միւս կողմից կղզու դիրքը, տեղագրութիւնը և երրորդ կողմից հարց ու փորձ արել Սեւանի միաբաններին միաբանական կենցաղի, ժամապաշտութեան մասին:

զան կը նշանակէ. խաղերն ի հարկէ ունեցել են տաճար այդ տեղ. կղզին միաժամանակ լաւ ամրութիւն էր նրանց համար: Հեթանոս հայերն հոս ունեցել են տաճար, ինչպէս յայտնի է ըստ աւանդութեան Լուսաւորիլը հին կռատունը քանդել է տեւել եւ նոր քրիստոնէական տաճար շինել: Այսպիսով պատմական իրողութիւն է որ Սեւանում հեթանոսական տաճար է եղել. որ այդ տաճարի փլատակներն այժմս էլ կան, հաւանօրէն Սեւանի գագաթն է այդ:

Ճերմակաւորը եղում է այդ փլատակների միջից. իսկ վանահայրը պէտք է նստած լինի այդ փլատակների եւ Առաքելոց վանքի միջեւ գտնուած ժայռերի, խաչքարերի մօտ. որով վանահօր առաջը կը լինի նոր շինուող տաճարը, իսկ ետեւը՝ հին փլատակ տաճարը. ծովն էլ առաջը. ինչպէս ճերմակաւորը իր խօսքի մէջ յիշելով ցոյց է տալիս այդ:

3. Ճերմակաւորն ասում է. — «Տես այդ երկու երեք խարխուլ խցիկները...» (էջ 7): — Յիրաւի այժմ էլ կան խցիկներ. խարխուլ եւ մեծ մասամբ քանդուած վերոյիշեալ տեսարանի մէջ երեւացող. Առաքելոց տաճարի կողքին եւ առաջը — «Հին Աստուածները, ներկայացնելիս պէտք է ներկայացման ղեկավարը այցելէ Սեւանի կղզին, դիրքը լաւ գիտէ եւ մտաւում լինի, որով տպաւորութեանը ուժեղ կը լինի եւ պատկերը հարազատ:

4. Բ. տեսարան: Գրամայում ասուած է Ամբողջ տեսարանի միջոցին քամի է, երբեմն խիստ բուռն թափով ու (էջ 11) — Սեւանի այժմեան նաւավարներն էլ մանրամասն գիտեն ծովակի վրայ փչող քամիների ինչ լինելը: Քամիներ յաճախ են փչում, որոնցից ամենից վտանգաւորը այսպէս կոչուած «Սոթի» քամին է. Այդ քամին փչում է հին Սոթք գաւառից, կղզու հարաւային կողմ եւ ամենից վտանգաւոր քամին է. ալբերները շատ մեծ են, թափով. այնպէս որ ինչպէս նաւավարներն էլ միշտ ասում են, երբ «Սոթ է կանգնում», դուրս գալ կղզուց կամ կղզի մօտնը դժուար է, նաւը սովորաբար չի գործում քանի որ փոքր նաւակ է. 4—5 նաւաստիներ են ղեկավարում. կղզու ափերը ժայռոտ են, նաւը ափին մօտենալ չի կարողանում: Յայտնի է, որ 70 ական թուերին ժ.թ. րդ դարու նոր Բայազետի կողմից եկող մի նաւ Սոթի քամուն ենթարկուելով խորտակւել է եւ շատերը խեղդուել են (տես Սարգիս Փիլոյեանի — յետոյ Սեւանի վանահայր Սարգիս եպ. — «Կորած Մարգարիտ» վէպիկը):

5. Գրամայում յիշում է, որ վանքում գործադրուում էր լաստ, որը համապատասխանում է իրողութեան: Մինչեւ ժ.թ. րդ դարու երրորդ քառորդը գործադրուել է լաստը, որը բաղկացած է եղել 7 հաստ գերաններից. վերջին լաստի գերանները ցայսօր կան: Առաքելոցի գաւթի սիւններն են. լաստն էլ վարում էին միաբանները, ինչպէս վկայում է ականատես Մ. Վ. Կիւմրի-Ղլանցին իր Սեւանայ պատմութեան մէջ:

Եղմիսթիւն:

Pessimist.

(Շարունակելի):

Ս Ա Յ Ե Ն Ա Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

ՀԱՄԱՍՏԵՂ՝ «Գիւղը», Պոսթըն, 1924, էջ 155, գինը 1 տոլար:

Այս հեղինակը եւ նրա գիրքը մի միսթիքական գիւտ է մեր գեղարուեստական գրականութեան համար: Այսպէս ենք ասում ոչ միայն հեղինակի ձիրքը եւ նրա պատկերացման նիւթը նկատի առնելով, այսպէս ենք ասում վերոյիշելով եւ այն, որ մեր քաղաքական ճակատագիրը առանձնայատուկ հոգեր բարդելով հայ գրողների աւագ սերունդի առաջ՝ նրանց զրկեց գեղարուեստական զգացումի, ապրումի եւ վերարտադրումի անխառն ստեղծագործութիւնից: Մաշեցաւ մեր հասարակական կեանքի կարեւորագոյն փուլը, երբ մենք նահապետականութիւնից ու ասիականութիւնից թեւակոխեցինք արդի եւրոպական քաղաքակրթութեան ուղին, եւ այդ փոխանցման շրջանը իր բոլոր տուայտանքներով կերացրուեց մեր գեղարուեստական գրականութեան մէջ: Ի՞նչ ենք հասկանում նահապետականութիւն եւ ասիականութիւն բառերի տակ եւ ի՞նչ եւրոպական քաղաքակրթութիւն յորջորջումով: Այն, որ մեր ժողովրդի ճնշող մեծամասնութիւնը ապրում էր կառչած հողին ու ջրին, ինքնամիտի տնտեսութեան պայմաններում, երբ նրա գերագոյն իշխանութիւնը բնուածիւն էր հանդիսանում իր անողոր օրէնքներով: Այն, որ մեր հայրենիքը ժ.թ. դարի երկրորդ կեսից սկսած դառնում է մի վայր, ուր սկսում է իր